

Dr BUKIĆ PIJADE

Šabac, rodno mesto Bukića Pijade, grad u kome se pored Valjeva najlepše srpski govorilo; mesto koje je dalo veliki broj intelektualaca i čuvenih trgovaca čije je ime sačuvano i u narodnoj pesmi, Šabac je nekad, davno, u mnogome čemu odmakao od drugih srbijanskih palanki. Šapčani su bili ne samo ustaoci i vredni privrednici; njima, reklo bi se, novac i tečenje nije bio jedini cilj. Oni su voleli život, duhovitu šalu, katkad i preteranu (»šabačka čivija«); voleli su pesmu, provod i muziku. Bilo je nečeg od gospodstva i kolenovića u njihovom držanju i postupku. A bogata Mačva sa svojim proizvodima (šljiva) davala je zaradu i imućnome i siromahu. Bilo je nečeg još sevdalijskog u karakteru čak i prosečnog čoveka rođenog u tom veselom gradu.

Živeći u toj žovijalnoj sredini, Bukić je bez sumnje primio i nasledio nama vrlo simpatične odlike koje su sačinjavale komponente njegova karaktera i njegovih urođenih navika. Otuda se Bukić tako prijatno osećao u društvu čuvenih suzovaca, čiji je predsednik bio Jelenko Mihajlović, a jedan od faktotuma dr Mika Alas, obojica vođe »Suza«.¹

Otvoren i nasmejan, ljubazan i uvek dobro raspoložen, Bukić je osvajao svojim prirodnim i neizveštačenim držanjem. Leporek i razgovoran, veliki kozer, oran za šalu i duhovitu reč, on je rado slušao dosetke i sam ih je, uz grohotan smeh, na pregršte pričao i saopštavao drugima.

Bio je rodnom iz siromašne šabačke porodice. Otac mu je bio zanatlija. Podsmevajući se samome sebi, Bukić je govorio da vodi poreklo od čuvene plemićke porodice »fon džamdžija« (turska reč: staklorezac). Školovanje njegovo bilo je u materijalnom pogledu vrlo mučno. Pravo je čudo kako je u takvim okolnostima živio kao student medicine u Beču, hraneći se po menzama i oskudevajući u svemu. U tom privlačnom milionskom gradu, u kome je »sladak život« bio veliko iskušenje za studente sa Balkana, Bukić je više gladovao i

¹ »Suz« intimno društvo za razonodu beogradskih intelektualaca. Negovalo je narodnu muziku i prikupljalo smešne bezgramotne oglase, štampane u dnevnim listovima (tzv. suzovski »protokol«).

skomračio, ali je ipak završio medicinske studije, zahvaljujući zlehudoj pomoći jevrejskog društva »Potpora« iz Beograda, i, verovatno, još nekog dobrog čoveka.

Pre nego što će poći u Minhen na specijalizaciju akušerstva i ženskih bolesti, upoznao je svoju buduću suprugu Bertu Pinkas, kćer beogradskog trgovca. Za sve vreme njihova srećnog braka, Berta je bila njegov pravi anđeo-hranitelj, iskreni drug i savetnik na čiju je reč Bukić mnogo polagao. Praktična i iskusna trgovkinja koja je ispekla zanat u očevoj radnji, Berta je bila energična žena, znala je šta hoće, i stvarno, ona je spasla Bukića koji bez nje teško da bi prokop-sao u životu punom zamki i iskušenja za mladog čoveka i boema kakav je bio. Iz toga braka rođeni su kći Luci i sin Bata, koje su roditelji stigli da izvedu na put davši im mogućnosti za više obrazovanje. Bukić je bio naročito ponosan svojom kćerkom koja je učila sociologiju na Lajpciškom univerzitetu i otpočela saradivati u našim ekonomskim časopisima.

Dr Bukić Pijade

Otvarajući ordinaciju, Bukić je uspeo da se svojim znanjem i umešnošću svoje Berte, pa i svojom simpatičnom pojavom, istakne u svojoj struci i stekne lep glas kako u širem srpskom tako i u užem, jevrejskom krugu.

U to doba se u sefardskoj zajednici u Beogradu vodila ogorčena i žučna borba između »Mladoturaka« i »Staroturaka« zbog izvesnih nepravilnosti oko zidanja nove sinagoge »Bet Jisrael« u Ulici cara Uroša (bačena u vazduh od Nemaca). Taj sukob između stare i mlade generacije završio se pobedom »Mladoturaka«, koji su preuzeli op-

štinu pod predsedništvom Benciona Bulija. U društvu te mlade generacije bili su mnogi ugledni članovi beogradskih sefarada: Rafailo Finc, advokat, Avram S. Lević, načelnik Ministarstva finansija, Jovan B. Mandil, novinar, Solomon Demajo, trgovac. Zatim dr Solomon Alkalaj, Šemaja Demajo, dr Bukus Alkalaj i dr Bukić Pijade.²

Docnije će Bukić biti izabran za predsednika Sefardske opštine i kao takav, zajedno sa svojim prethodnikom doktorom Solomonom Alkalajem, ostaviti dostignuća trajne vrednosti kako materijalne (podizanje Jevrejskog doma — delo dra Solomona), tako i u prosvetno-kulturnom pogledu (Jevrejska čitaonica, čuvana sa svojih predavanja, pod rukovodstvom Arona Alkalaja).

O Bukićevom značajnom radu u loži Bene Berit »Srbija«, kao i u velikoj loži »Jugoslavija« biće drugi put reči.

Imajući široko interesovanje i razumevanje za publicistiku, poznat i cenjen u novinarskim krugovima Beograda, Bukić ulazi u redakciju »Politike« u kojoj je aktivno saradivao objavljujući iz svoje struke niz članaka. Ovi napisi, pisani dobrim stilom i sočnim jezikom obrađuju mnoga delikatna pitanja odnosa između polova i bili su vrlo dobro primljeni od široke publike ovog najčitanijeg lista u našoj zemlji. Spremao se da te članke zasebno izda, ali ga je rat u toj nameri sprečio.

Broj članaka, predavanja i intervjuja koje je u raznim listovima i publikacijama objavio obuhvata preko 50 brojeva (samo u »Politici« preko 30). Tako isto je svoje priloge davao i jevrejskoj štampi u Beogradu, Sarajevu i Zagrebu (»Hanoar«, »Glasnik Saveza jevrejskih opština«, »Vesnik jevrejske sefardske opštine u Beogradu«, »Spomenica Benevolencije i Potpore«, Sarajevo, »Jevrejski narodni kalendar«). I, najzad, u lekarskoj stručnoj štampi mogu se naći njegovi radovi (»Srpski arhiv za celokupno lekarstvo«, »Lekar«).³

Od njegovih predavanja vredi pomena ono održano u velikoj sali Jevrejskog doma u Beogradu o Tomi Masariku, prilikom svečanog otvaranja Jevrejske čitaonice u Beogradu. Pred prepunom salom, predavanju je prisustvovao i tadašnji poslanik Čehoslovačke Republike u Beogradu sa celim osobljem poslanstva.

Bio je duboko potresen i uzbuđen smrću dvaju beogradskih prvaka sefardske zajednice, veoma zaslužnih predsednika Sefardske opštine dra Solomona Alkalaja i Šemaja Demaja, sa kojima je drugovao i u javnim poslovima saradivao. Svoje osećanje bola on je ranjena srca izneo u »Spomenici Benevolencije« u Sarajevu.⁴

Došla je fatalna 1941. godina koja je za jugoslovenske a naročito za beogradske Jevreje značila katastrofu. U okupiranom Beogradu otpočela je hajka na Jevreje i rodoljube u koje je okupator posumnjao da su protivnici nacističke »nove Evrope«.

² Aron Alkalaj: »Staroturci i Mladoturci« u Beogradu — Spor oko zidanja nove sinagoge »Bet Israel«. *Jevrejski almanah 1965. i 1967.*

³ Vidi »Dodatak« ovom napisu.

⁴ *Spomenica Benevolencije i Potpore, 1933.*

Uoči 8. novembra 1941. godine uhapšeno je oko 200 beogradskih intelektualaca među kojima je bio i Bukić. Oni su kao taoci odvedeni u logor na Banjici. Bilo je tu članova Akademije nauka, profesora univerziteta i gimnazija (npr. prof. Siniša Stanković, prof. Boža Kovačević, inž. Klementije Bukavac, prof. Mika Ilić, prof. Milan Žujović i dr.). Bukićevi Berta i Bata su zatvoreni kod Topovskih šupa, odakle se više nisu vratili. Njegova kći se sakrivala u okolini Splita. Ali se ni ona nije spasla. Kako se osećao taj čovek rastrzan brigom za svoje ukućane od kojih nije imao vesti, svestan da i njegov život ne vredi ništa! Pa ipak, po rečima njegovih kolega zatvorenih u logoru, hrabro se držao bodreći svoje sapatnike. Čak je stigao da u šaljivom tonu napiše tri pesmice.

U logoru je radio kao lekar i postavljao takve dijagnoze koje su njegove drugove oslobodile logora, tako da je na kraju ostao sam sa još dva taoca.⁵

Ali njegovo zdravlje, pod teškim udarcima sudbine i događaja u zemlji, počelo je naglo popuštati. Devetnaestog septembra 1943. godine ugasio se njegov život — dr Bukić nije dočekao oslobođenje. U poslednjim časovima našli su se kraj njega dr Živković i dr Delineo. Nije poznato mesto gde je sahranjen. Najverovatnije je da je to bila opšta grobnica Jevrejskog groblja u Beogradu.

Prošlo je skoro 30 godina od kako je nestala simpatična figura Bukića Pijade. Onima koji su ga poznavali ostalo je u sećanju njegovo otvoreno i neusiljeno držanje, duhovitost i tečan način govora. Jednostavan i nenametljiv, nikada gord niti kičeljiv, svakome je pristupao iskreno i kao lekar i kao javni radnik i kao publicista.

Jevrejskoj sredini, kao predsednik Opštine i predsednik BB lože dao je maksimum svojih sposobnosti ulažući sve plemenite napore u korist naše zajednice.

Među Srbima Bukić je bio voljen i cenjen. Svojom ličnošću, svojim držanjem i objavljenim člancima, mnogo je doprineo boljem razumevanju specifičnosti jevrejske psihe i jevrejskog mentaliteta i pomogao da se već stvorena simbioza između uže jevrejske zajednice i šire srpske sredine još više pojača i produbi.

DODATAK

Spisak članaka, predavanja i intervjua dra Bukića Pijade, prema bibliografskim podacima Leksikografskog zavoda u Zagrebu

- »Bajka o preranom starenju«
»Politika«, 1930, broj 7 888, str. 6.
- »Brak i bolest«
Kalendār »Vreme«, 1924, str. 43—46.

⁵ Svetli tragovi jednog herojskog mučenika (sa člancima Dobrivoja Dim. Brankovića i dr Žarka Fogaraša) *Jevrejski almanah za godinu 1957—1958.*

⁶ Po sećanju pisca ovog članka, Bukić Pijade rođen je 1881. godine, poživio je, prema tome, 62 godine.

- »Čednost«
  - »Politika«, 1932, broj 8 612, str. 14
- »Dr Kosta M. Jovanović«
  - »Politika«, 1934, broj 9 493, str. 8.
- »Dr Mihajlo Petrović«
  - »Lekar«, 8/1934, broj 174, strana 3.
- »Duševnost u teškom času«
  - »Politika«, 1931, br. 8 144, str. 16.
- »Carski prorez«
  - »Srpski arhiv za celokupno lekarstvo, XVI/1910, sv. 2, str. 61—67; sv. 3, str. 122—129.
- »Omladinski slet«
  - »Hanoar«, 4/1930—1931, 1. 87—88.
- »O Mosesu Mendelsonu« (govor na sveč. skupu u beogradskoj Jevrejskoj čitaonici)
  - »Vreme« X/1930, broj 2 905, str. 4.
- »Higijena žene«
  - »Odjek«, XXII/1924, broj 34, str. 2—3.
- »Iz detinjstva u devojaštvo«
  - »Politika«, XXII/1925, broj 6 001, str. 11—12.
- »Budućim majkama«
  - »Politika«, XXVI/1929, broj 7 728, str. 9.
- »Kralj je mrtav«
  - »Čuvajte Jugoslaviju«, 1/1935, 2, str. 60—64.
- »Križa u braku i »divlji« brak«
  - »Politika« XXXVII/1940, br. 11 352, str. 20.
- »Miloš Radojlović«
  - »Politika«, XXXVIII/1941, broj 11 741, str. 14.
- »Mlada supruga u medenom mesecu«
  - »Politika«, XXVI/1929, broj 7 432, str. 24.
- »Moses Mendelson«
  - »Politika«, XXVI/1930, broj 7 806, str. 8.
- »Na pragu tajne«
  - »Politika«, XXX/1933, broj 8 858, str. 18.
- »Neizbežno zaveštanje«
  - »Politika«, XXXVI/1939, broj 10 996, str. 25.
- »Neka nam je sretna nova godina«
  - »Vesnik Jevrejske sefardske opštine«, Beograd, god. 1940, br. 22, str. 2.
- »Nevolje i patnje udovičkog života«
  - »Politika«, XXXII/1935, broj 9 570, str. 25.
- »Odblesak teške današnjice na materinstvo«
  - »Politika«, XXX/1933, broj 8 954, str. 12.
- »Osećaj odgovornosti pre stupanja u brak«
  - »Kalendar narodne odbrane«, god. 1926, str. 150.
- »Položaj lekara u današnjem društvu«
  - »Politika«, XXX/1933, broj 9 095, str. 11.
- »Privlačnost žene«
  - »Politika«, XXIV/1927, broj 6 823, str. 9.
- »Prvi dani materinstva«
  - »Politika«, XXVI/1930, broj 7 788, str. 17.
- »Rak kod žene«
  - »Politika«, XIX/1923, br. 5 372, str. 14.
  - »Gajret«, VIII/1924, broj 16, str. 259.
- »Raspuštenica«
  - »Politika«, XXXIV/1937, broj 10 283, str. 24.
- »Sklonosti i naklonosti organizma žene i njenog temperamenta«
  - »Politika« XXXVIII/1941, broj 11 734, str. 14.
- »Slava srpskih lekara«
  - »Politika«, XVIII/1922, broj 5 176, str. 1.
- »Sreća u braku«
  - »Politika«, XX/1924, broj 5 751, str. 11.

- »Svestrana obaveštenost udavača«
»*Odjek*«, XXII/1924, broj 101, str. 2.
- »Svetla imena« (Benko Davičo, Solomon Alkalaj, David Alkalaj, Šemaja Demajo)
Spomenica »Benevolencija - Potpora«, 1933, str. 57—59.
- »Šemaja Demajo«
Glasnik Saveza jevrejskih opština, 1/1933, 1, str. 54—61.
- »U porođajnim mukama«
»*Politika*«, XXIII/1926, broj 6 473, str. 15.
- »Usedelica«
»*Politika*«, XXXI/1934, broj 9 214, str. 19.
- »Značaj jednog složenog mehanizma u organizmu žene«
»*Politika*«, XXVIII/1931, broj 7, str. 12.
- »Žena hladne krvi«
»*Politika*«, XXXV/1935, broj 10 640, str. 14.
- »Žena i jedno od njenih najznačajnijih obeležja«
»*Politika*«, XXXII/1935, broj 9 678, str. 14.
- »Žena na uranku i zaranku svoga bitisanja«
»*Politika*«, XXIX/1932, broj 8 500, str. 18.
- »Žena nerotkinja«
»*Politika*«, XIX/1923, broj 5 283, str. 20.
- »Pred izbore za Sefardsku opštinu« (intervju)
»*Jevrejski glas*«, 1932, broj 19, str. 3.
- »Jedan slučaj istovremene materične i vanmaterične trudnoće«
»*Srpski arhiv za celokupno lekarstvo*«, XVIII/1912, sv. 4, str. 130.
- »Dr Jovan Danić«
»*Srpski arhiv za celokupno lekarstvo*«, XXVI/1924, broj 11, str. 452.
- »Hvala Pregaocu« (posvećeno dru Aleksandru Lihtu povodom 50-godišnjice života)
»*Židov*«, XVIII/1934, br. 14, prilog str. 2.
- »Iz nedavne prošlosti Jevrejske Sefardske opštine«
Jevrejski narodni kalendar, 1938—1939, str. 33.
- »Izbor supruga«
»*Politika*«, XXV/1928, broj 7 075, str. 18.
- »Nervozna žena«
»*Jedinstvo*«, V/1923, broj 1 264, str. 2.
- »Protest« (Jevreji i Arapi)
»*Židov*« XIII/1929, broj 36, str. 1.
- »Značaj telesne konstitucije kod žene«
»*Politika*«, XXIV/1927, broj 6 719, str. 15.